

het schraven-effect

16/10/2011 | Marcel Schmeier M SEN

Het omgaan met verschillen is voor veel leerkrachten een lastige aangelegenheid. Hoe houd je rekening met de mogelijkheden van iedere individuele leerling? Hoe zorg je voor een passend onderwijsaanbod voor elk afzonderlijk kind?

De focus op verschillen heeft ertoe geleid dat we het omgaan ermee als doel zijn gaan zien in plaats van een middel om het optimale uit iedere leerling te halen. Hoogbegaafd, moeilijk lerend, bewegingsknap, adhd, pdd-nos, doener, denker en meest recent: jongen en meisje. Lang leve de verschillen!

De vraag zou echter niet moeten zijn wat de verschillen precies zijn, maar welke organisatievorm het beste uit alle leerlingen haalt. Het richten op verschillen zorgt namelijk voor een enorme afname van de instructietijd die iedere leerling krijgt.

Een klas met dertig leerlingen individueel onderwijs bieden door aan te sluiten op datgene wat ieder kind uniek maakt? Dan is er per lesuur ongeveer twee minuten per leerling beschikbaar. En laten internationale meta-analyses nu net duidelijk zijn over wat een belangrijk kenmerk is van goed onderwijs: instructie.

Effectieve aanpakken richten zich op het geven van instructie volgens het directe instructiemodel, dus met de leerkracht die uitlegt en voordoet alvorens kinderen de leerstof zelf gaan verwerken. Deze aanpakken richten zich ook op het intensiveren van de instructie- en leertijd voor de risicokinderen, zodat ook zij de fundamentele doelen halen.

Na de groepsinstructie gaan de sterke leerlingen de leerstof zelfstandig verwerken, de leerkracht oefent verder met de gemiddelde en risicokinderen. Tot slot zet de leerkracht de gemiddelde kinderen aan het werk en oefent nogmaals verder met de risicokinderen. De les eindigt met een ronde door de klas om alle kinderen feedback te kunnen geven en tenslotte met een gezamenlijke afsluiting.

De leerkracht stelt de verschillen niet centraal, maar differentieert naar leertijd en geeft daarmee alle kinderen wat ze nodig hebben: voldoende tijd en instructie om zich de leerstof eigen te maken.

**“Iets dat je
niet zou verwachten:
ook de
sterke leerlingen
presteren beter.”**

Dit wordt ook wel convergente differentiatie genoemd of het Tour de France-model. Alle wielrenners komen aan het eind van iedere etappe over de finish: alle kinderen halen telkens de gestelde doelen. De groep blijft bij elkaar.

Deze aanpak heeft een onverwacht bij-effect, iets dat je misschien niet zou verwachten: ook de sterke leerlingen presteren beter dan in een groep waar ieder op eigen niveau kan werken. De sterke leerlingen profiteren van het feit dat de aandacht zich richt op de risicokinderen.

De methodiek 'Zo leer je kinderen lezen en spellen' van drs. José Schraven richt zich op het voorkomen van uitval en stelt de leerkracht centraal. Als we kijken naar de leeropbrengsten vóór het invoeren van de methodiek (figuur 1), dan zien we veel kinderen die het gestelde doel (AVI-2 beheersing) niet halen.

Na de invoering van de methodiek is te zien dat alle kinderen over de finishlijn zijn gekomen. Maar er is ook iets opvallends aan de bovenkant gebeurd: meer kinderen die AVI-4, AVI-5 en zelfs hoger halen. Opvallend!

Het verschijnsel dat kinderen aan de bovenkant beter presteren als het onderwijs zich richt op het voorkomen van uitval aan de onderkant, zou ik het Schraven-effect willen noemen.

		1	2	3	4	5	6	7	8	9
Voor ZLKLS	Beheersing	7.1	5.2	1.4	0.4	0	0	0.9	0	1.4
209 leerlingen in 9 jaar	Instructie	6.2	14.3	27.2	20.5	4.7	4.7	4.3	0	0.4
	Frustratie	0.9	0	0	0	0	0	0	0	0
Na ZLKLS	Beheersing	0	0	0	1.5	0	0	0	0	4.6
65 leerlingen over 3 jaar	Instructie	0	0	15.0	32.0	21.5	12.3	9.2	1.5	1.5
	Frustratie	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Figuur 1, percentages per AVI-niveau voor en na het invoeren van de methodiek ZLKLS op een reguliere basisschool.

Graag wil ik nog een ander voorbeeld laten zien. De leerkracht van groep 3 op een reguliere basisschool geeft tijdens de spellinglessen dagelijks instructie aan alle leerlingen. Hij zorgt dat er geen kinderen uitvallen: legt uit, doet het voor en oefent samen intensief in.

Volgens de normen van Cito zal ongeveer 25% van de kinderen een A-score halen, waarvan 10% A+. Doordat de leerkracht zich heeft gericht op het voorkomen van uitval (zie figuur 2), is ook het percentage A-leerlingen veel hoger dan gemiddeld: 55%, waarvan 20% A+.

Cito-spelling M3

Niveau	Aantal	Percentage
A+ (≥DLE 14)	6	20
A	10	33
B	11	37
C	3	10
D (≥DLE 4)	0	0
E	0	0

Cito-spelling E3

Niveau	Aantal	Percentage
A+ (≥DLE 19)	6	20
A	11	37
B	10	33
C	3	10
D (≥DLE 4)	0	0
E	0	0

Figuur 2, percentages per niveau op de Cito-spellingtoets M3 en E3 in groep 3 op een reguliere basisschool.

Professor dr. John Hattie voegde meer dan 800 meta-analyses van wereldwijd onderzoek samen om vast te kunnen stellen wat nu echt het verschil maakt voor het leren van kinderen (figuur 3).

Het blijkt dat het geven van feedback, de kwaliteit en hoeveelheid instructie en het directe instructiemodel van cruciaal belang zijn. Dit zijn kenmerken die vooral horen bij convergente differentiatie en die bij individueel en kindgericht onderwijs moeilijk of niet te realiseren zijn.

<u>Influence</u>	<u>No. of effects</u>	<u>Effect-Size</u>
Feedback	139	1.13
Students' prior cognitive ability	896	1.04
Instructional quality	22	1.00
Instructional quantity	80	.84
Direct instruction	253	.82

Figuur 3, top 5 van effectgroottes van zaken die invloed hebben op het leren van kinderen volgens Hattie.

Dat ook de sterke leerlingen van deze aanpak profiteren is opvallend en des te meer reden om je als leerkracht te focussen op de groep en niet op individuele kinderen. Dit besef dringt steeds meer door in het onderwijs: Zwijsen adviseert om tijdens de technische leesles te kiezen voor convergente differentiatie (Estafette). Ook de PO-Raad adviseert in de 1-Zorgroute om niet te werken vanuit individuele leerroutes, maar vanuit groepsplannen met fundamentele doelen voor alle leerlingen. De Commissie Meijerink heeft de aanzet gegeven tot het opstellen van doorgaande leerlijnen met daarin fundamentele doelen die alle kinderen moeten behalen.

De oplossing voor het optimaal omgaan met verschillen schuilt in het kunnen focussen op de groep.